

Кременчуцька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 22

Година спілкування на тему:

"ЧАРІВНИЦЯ З БОГДАНІВКИ"

Класний керівник: Птушко Т. П.

Кременчук

Чарівниця з Богданівки

*(до дня народження Катерини Василівни Білокур —
майстра декоративного живопису)*

Девіз. *„Якби в нас була такого рівня майстерності художниця,
ми змусили б заговорити про неї весь світ”.*

(Пабло Пікассо. 1954)

Мета. Відкрити юні сторінку із життя славетної художниці виховувати повагу до духовного спадку свого народу, любові до тієї землі, на якій живеш, прищеплювати культуру сприйняття творів живопису; зважаючи на право свободи думки особистості та культурне розмаїття.

Обладнання. Діапроектор, репродукції картин декоративні кущі та квіти, колоски жита, макет української хати.

Хід проведення

ВЕДУЧИЙ. Катерині Білокур — легенді і дійсності наших днів, єдиній в світовому живописі неосвіченій яка самотужки сягнула воістину фантастичних висот у малярській справі, 7 грудня 2000 року виповнилось 100 років від дня народження.

(На сцену виходять дві дівчини в українському вбранні. Вони уособлюють юну Катерину та досвідчену художницю Білокур. Здалеку лине мелодія народної пісні „А ще сонце не заходило”)

Юна Катерина. Світе мій!

Моя ти зоренько святая!

*Моя ти сило молодая!
Світи на мене, і огрій,
І оживи моє побите
Убоге серце, неукрите...*

(Т.Шевченко)

Народилася я у селі Богданівка нині Ялтинського району Київської області 1900 року. Для того, щоб відрізнати мене від інших жінок та дівчат, і назвали Катериною, а щоб не плутали з іншими Катеринами, наділили прізвищем Білокур.

Катерина-художниця. Прожила-промучилась на грішній землі шістдесят літ (*треба ж було з'явитися на світ у день святої великомучениці Катерини!*), аби лишити народові диво-картини.

Через *діапроектор проектуємо репродукції картин Білокур: „Півонії” (1959), «Декоративні квіти» (1945), „Натюрморт» (1960) та ін.*

Заради них, відмовилася від заміжжя (а була ж вродливою!), заради них самотужки осягла закони мистецтва, заради них терпіла насміхи і кпини односельців, заради них узимку та глибокої осені мерзла в неоптоплєній хаті, заради них, заради них...

(На середину сцени виходять «батько» та «мати» художниці).

Батько. „Нащо ж Катрю оддавати в школу, як вона й сама учиться?»

Мати. „Не буде рвать ні чобіт, ні свити, ходячи в школу, а буде вдома потроху веретені прясти і грамоті учитись».

Юна Катерина. «Було мені років 14, я щось таке малювала і при тім стратила чимало паперу, і коли батько побачили моє «твореніє», то одпороли мене і приказали, щоб я більше не малювала, хіба коли крадькома».

Катерина-художниця. Перші спроби малювати робила вуглиною на шматку домашнього полотна. Пензлі виготовляла із щетини, використовуючи фарби, які робила з буряка, бузини, калини, цибулі й різних трав. Іноді вдавалося дістати й олійні фарби. Малювала здебільшого квіти, іноді й портрети.

Юна Катерина. «В 1922 чи 1923 році я в календарі вчитала, що в Миргороді є художній технікум кераміки... І поїхала я в Миргород. А в миргородській канцелярії того технікуму запитали мене за мою освіту, а я їм відповіла, що не маю я ніякої освіти, а дома мені не дозволяють малювати, а ви прийміть мене в цю школу та й навчіть мене малювати, щоб я була художником. «Нічим, — кажуть, — не поможемо вашому горю, бо цього мало, що ви любите малювати, а ще до цього треба й сім класів семилітки, тоді ми вас і приймемо». Вийшла я з тієї школи — чорно та сумно на душі було. А навпроти теї школи, через дорогу стояв в'яз здоровий такий та кучерявий. Сіла я під тим в'язом та так гірко заплакала! «Ну, І не дозволяйте, і не приймайте, а прийде той час, що я художником буду — і все!». Та вже думала, що комусь завдам горя: не сіла на поїзд, а пішки по залізниці з Миргорода аж у Ромодан пізно ввечері прийшла».

«У 1929 році з газети довідалась, що Київський театральний технікум оголошує набір студентів. Ні з ким не порадившись, взяла ту газету, щоб знати назву вулиці й номер будинку, та грошей на білет — та й поїхала в Київ. А їдучи до Києва, я думала таку думку: я їх одурю... Намалюю малюнки і покажу я їх художникам, а вони приймуть в ту школу художню — і буду я художник!

Приїхала в Київ, ...оп'ять, як і в Миргородському технікумі, питають мене за мою освіту, а я з ними торгуюсь, щоб прийняли без

освіти...

Занедужала я з горя, приїхавши з Києва. А там і кажу своїм рідним — батьку та матері, що я буду вчитись

Батько. «Чи це ти, Катре, насміхаєшся, чи дороги питаєшся?»

Юна Катерина. «Ні! Справді буду вчитись малювати!»

Батько. «А який же чортів батько буде тебе вчити?»

Юна Катерина. "Сама!»

Батько (*вдаряє руками об поли*). «Ой, Боже ж мій милостивий, ой боже ж мій Праведний! Схаменися, Катре! Що ти надумала?! Да ти ж похожа на ту бабу, що в казці про рибака і рибку, що як сказала баба, що хочу бути царицею, а дід їй відповідає: «Та що ти, стара надумала? Та яка з тебе цариця буде? Та ти цим царство насмішиш!» — да так оце й ти, Катре! Та на тебе люди будуть тюкати! Бо де ж таке видано, де ж таке чувано в світі білому, щоб темна, неосвічена баба-селянка та була художником?! Та туди треба не з такими головами, як у нас!»

Юна Катерина. «Якщо ще такого не було на світі, то нехай ще й таке побуде, що темна, неосвічена селянка та й стала художником!»

Батько. «Бачу, Катре, що ти сказала назавжди і без повороту! Бить тебе якось не тас... Лайки і доброго слова ти не послухаєш! Та ще й те, як то кажуть, що не pomoже й кадило, як бабу казило: хоч І лобом об стіну бийся — не скажу нічого!..»

Юна Катерина. «Ну, після такого іспиту я стала малювати. Копала, садила, полола, збирала, тіпала, микала, пряла, ткала, шила — і взагалі виконувала всі селянські роботи. А поміж цією роботою я знаходила місце і для малювання».

З раннього періоду творчості збереглися «Берізка» (1934), «Квіти за

тином» (1935), портрет сестри Олі Білокур (1928). Малювала переважно квіти, вчилася komponувати, поєднувати.

«Квіти, як і люди, — живі, мають душу! Тому ніколи не зривала їх, а змальовувала, сидячи біля стеблини чи куща, бо вважала, що «зірвана квітка — вже не квітка».

Катери на-художниця. "Та й як же не малювати квіти, вони ж такі красиві! А як прийде весна, та зазеленіють трави, а потім квіти зацвітуть! Ой, Боже мій! Як глянеш кругом, то та гарна, а та ще краща, а та ще чудовіша, та начебто аж посхиляються на мене, та як промовляють: «Хто ж нас тоді буде малювати, як ти покинеш?» То я все на світі забуду, та й знову малюю квіти. Ой, не гнівайтесь на мене, мої близькі й далекі друзі, що я малюю квіти, бо без квітів картини не красиві».

Ведучий. Чарівницею з Богданівки назвав Олесь Гончар художницю Катерину Білокур. Під доторком її пензля найбуденніші, здавалось би, речі постають як вінець творіння працелюбної людини: кожне стебельце, кожна гілочка, кожна квітка співають хвалу щедрій, родючій землі українській, хвалу життю.

Поглянемо на картину «У Шрамківському районі на черкаській землі»: поряд з теплим духмянистим зерном пшениці — прохолодна сріблястість цукрового кореня і пригорща хрустких синюватих кубиків свіжого цукру. Калинові грона — народнопоетичний символ краси, здоров'я — оповивають зерно. А вінок з пишних суцвіть конюшини, духмяного горошку, біло-рожевої шипшини, синіх сокирок, з чебрицею і клину — як справжній поетичний герб землі, що обдаровує людину хлібами й медами. (За Н.Кащук).

Катерина-художниця. «Мені не треба було очікувати в гості

натхнення. Як найде на мене, — куди не йду, що не роблю, а те, що я думала малювати, — ніби щось до мене промовляє, щоб я його не кидала, щоб я його не цуралась, щоб я його малювала... То, було, вкраду в матері білого полотна, та візьму вуглину, та залізу в затінок, щоб мене ніхто не бачив і не чув, та й почну виводити чорним по білому і хати, і млин, і дерева.

І розвішаю я ті твори свої в тім затінку, і дивуюся з них, і плачу над ними, і регочусь...»

Юна Катерина. Дорослою дівчиною я почула по радіо в сусідньому селі голос прекрасної співачки Оксани Петрусенко і, вражена, послала їй малюнок - відповідь на почуту пісню «Чи я в лузі не калина була?», зроблений на аркуші з учнівського зошита. Намальовані кетяги червоної калини сказали Оксані Андріївні про великий талант його авторки, і артистка зробила все, щоб моєю долею зацікавились люди, пов'язані з живописом.

Ведучий. Від селянської хати пішла чутка про творчість народної художниці Катерини Білокур.

У 1940 році роботи експонуються на виставці в Полтаві, потім на республіканській виставці в Києві. Москва також вперше побачила твори видатного митця декоративного розпису.

50-ті роки — найбільш плідний період творчості. їй допомагає Спілка художників України, вона бере участь у багатьох виставках, у Богданівну приїжджають видатні представники культури. Білокур зустрічається й листується з Павлом Тичиною, Миколою Бажаном, Анатолієм Середою, Василем Касіяном, Матвієм Донцовим, Степаном Кириченком,

1-й учень. Перед вами репродукції" полотен «Цар - колос» (1949),

„Буйна» (1945), «Привіт урожаю» (1946). Як і решта диво-полотен богданівської одержимиці, повідують нам про життя й працю людську, хоч людей на них і не зображено.

2-й учень. «Буйна» (1945) — одна з найкращих робіт художниці воєнних літ. На ній і справді розкошують щедрі на красу, любі зорові, обласкані серцем творця мальви, півонії, ромашки, кручені паничі, королів цвіт, кетяги калини — тобто дари садів і берегів, луків і полів отчого краю. Художниця уславлює буйноквіт, отже, утверджує перемогу життя над смертю.

3-й учень. Дивлячись на її натюрморти, ми, глядачі, майже фізично відчуваємо запах гарячої картоплі «в мундирах», п'яніємо від аромату щойно з печі витягнутої хлібини, споглядаємо прозорінь достиглих грон винограду, звидуємо смак воскових дозрілих яблук і медово-пахучих груш, м'ясистість червонощоких помідорів. Правда сільського життя і висока, свята поезія буденного вгадуються в тих роботах.

4-й учень. Що вражає у полотнах Катерини Білокур? Яскрава самобутність, поетичність її творів, гармонія кольорів, національний колорит.

5-й учень. Що можемо ми сказати про барви, використані на полотнах, їхні композиції, майстерність виконання? Вона варіює квіти нерідко у найфантастичніших сполученнях, кольорах, поєднувала з найрізноманітнішими предметами.

Дивує гармонія барв на полотні, вражає довершеність композиції. Символом добробуту і краси селянського життя є «Натюрморт з глечиком і колосками».

Ведучий. 1954 рік. Париж. Міжнародна виставка ЮНЕСКО у

Французькому національному музеї «ЛЮВР», Європа знайомиться з творами Катерини Білокур.

Вірили, що роботи неосвіченої української селянки повинні зацікавити, вразити славнозвісного Пабло Пікассо. Що ж скажете Пікассо? Що він скаже?

Пікассо. «На, жаль, я справді не вмію малювати квітів. На жаль... вони для нас просто квіти, які ми вирощуємо на дозвіллі, або ж знаємо, скільки вони коштують із рук квітникарки, або ж чуємо, як вони пахнуть у вазі, в опівнічній кімнаті. Тільки незатуркана суєтою душа може отак їх відчувати й бачити.

Ми найбільш цінуємо саме те, чого не маємо або не вміємо робити...

Якби в нас була такого рівня майстерності художниця, ми змусили б заговорити про неї весь світ». *(За В.Яворівським).*

Ведучий. 1956 року Катерині Білокур присвоєно звання народного художника України. В останні роки життя майстриня пензля створила чудові картини: „Півонії” (1959), «Букет квітів» (1959), «Квіти і овочі” (1959), «Натюрморт» (1960). Її ім'я стало знане в Україні й поза її межами, про неї пишуть статті, в Богданівку навідуються гості. Її згадують поруч із славетними примітивістами Анрі Руссо, Марією Приймаченко, Ніко Піросмашвілі, Іваном І Йосипом Генераличами.

Катерина-художниця. Мене часто запитують: хто мене вчив малювати? А вчителем є природа. «Я на матір-природу дивилась і в неї училась. Там цвіте квіточка синя, а там — жовта й червона, там кущик травиці, гілка калини схилилась, а над нею хміль і переступень покрутились. Там фіялкові дзвіночки тихенько вітром гойдаються, а

там сині Петрові батоги над пахучим чебрецем схиляються... І все це було чудово, чудово! І я передавала на свої картини — і теж виходило чудово!"

1-й учень. Останні роки життя Катерина Василівна тяжко хворіла, давалися знаки злигодні тогочасного сільського побуту, невлаштованість в особистому житті, хвороба матері.

2-й учень. У 1961 році молоденький лікар Дмитро Шпита в яготинській лікарні обстежив хвору, яку на підводі привезли з Богданівки. З-під ковдри виглядала землиста правиця з тонкими, красивими жіночими пальцями, на яких залишилися цяточки зеленої та червоної малярської фарби. Три пальці були згорнуті в пучку, наче й досі тримали невідомого пензля, — і він вжахнувся: Катерина Білокур! Не інакше вона!

3-й учень. Він набожно вислухав її серце, довго тримав жіночу правицю в своїй руці й, затуливши власне обличчя полою халата, вибіг з Операційної.

Дмитро плакав, а перед його очима пропливали й пропливали квіти, намальовані цією жінкою. Потім він бив кулаком по операційному столу й безсило повторював:

— Вперше від мене залежить життя генія, а я нічим не можу зарадити. Вже — нічим!

Катерина-художниця. Я нічого не беру з собою. Ні, таки беру: своїх ненароджених дітей. Прости мені за це, світе, Україно і Богданівко. Благаю вас — простіть! Я мусила відмовити собі в цій найпрекраснішій розкоші. В мене іншого виходу не було.

Все, що залишається після мене, — я заповідаю чужим дітям.

Я жила, як уміла жити моя душа. Може, тому так болить мені тіло,

що воно весь час існувало заради душі. Може, оце й помстилося мені й так каторжно болить зараз...

Я вже все пережила, через усе перейшла: кілька разів народжувалася й кілька разів помирала і не нарікаю на свою долю, бо вона — моя.

Юна Катерина. І ви, квіти, яких я не встигла змалювати, простіть мені, ви ж знаєте, що я не була ледащицею — просто дуже довго мені треба було здобувати право, щоб вас малювати. Такий загонистий час мені випав. Мені й моєму народечкові. Такий час, що нам було ніколи, ми утверджували себе заново на цій землі. Сапою, косою, пензлем! Я покидаю вас, квіти, назавжди. Простіть мені цю навічну зраду. Ви принесли мені стільки радощів, що я б ладна іще раз усе пережити, перестраждати, щоб тільки малювати вас. Гай-гай вже нічого не повториш...

Катерина-художниця. Я покидаю тебе, світе, і покидаючи, прошу: заспокой розторгану душу Петра Сіроштана, який любив мене, хоч і не вмів любити. Він простить мене, коли зрозуміє, що інакше я вчинити не могла.

Прощаю і Никона, хоч настраждалася я через нього. Може, і він колись повірить, що в людини є душа, а не тільки серце, яке ганяє кров по тілу, що квіти нічого не можуть протиставити залізу, крім своєї краси.

Я не лукавила. Я все сказала про себе в останньому автопортреті. Вибачайте, що не в шовках і кармазинах залишаю свій образ, а в грубій селянській хустині та незугарній куфайці. Я нічого не хотіла прикрашувати, головне, щоб Ви повірили: під тією куфайчиною є серце. Ще є. Хоч зараз воно зупиниться.

4-й учень. Катерина Василівна Білокур все зробила, аби лишитися у вічності, оскільки вписала яскраву сторінку в світовий живопис, в українську культуру ХХ століття. Ми, сучасники, перед нею у великому боргу, бо й альбомів, гідних її мистецтва, не видали, її творчість стала предметом вивчення й дослідження мистецтвознавців, які одностайно впізнають в них високу філософську насиченість, глибоке осмислення життя.

5-й учень. У Яготинському історико-краєзнавчому музеї розгорнуто дві експозиції з живописними спогадами.

У Києві в Державному музеї українського декоративного мистецтва є великий «білокурівський зал». Композитор Леся Дичко створила балет «Катерина Білокур» (1983), у 1989 році на екрани країни вийшов художній фільм "Буйна».

Ведучий. «Вона (*Катерина Білокур*) мовби розповіла світові, який талановитий її народ, як глибоко розвинуте в ньому естетичне почуття, яка сприятлива його душа до всього прекрасного в світі... до кінця її дивне малярство, мистецтво залишалося для неї з епітетом: святе! Проста українська жінка усвідомила його як своє покликання високе», — відзначив у 1975 році відомий український письменник Олесь Гончар. І це дійсно так!